

«ОБВИНУВАЧЕННЯ» У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ФУНКЦІЇ

Сергій Іванович ПЕРЕПЕЛИЦЯ,

кандидат юридичних наук, адвокат

Дослідження будь-яких явищ соціальної дійсності, у тому числі і правових, доцільно пов'язувати з аналізом тих характеристик, які допомагають з'ясувати їх змістовні риси та виявити їх сутність та значення для певної сфери. Так, одним із центральних понять, базовою категорією кримінального процесуального права України є «обвинувачення». Воно завжди викликало підвищений інтерес і жваву дискусію у наукових колах. Як наслідок, нині існує значна кількість підходів до його розуміння.

Метою наукового дослідження є комплексний аналіз поняття «обвинувачення» як центрального поняття окремого інституту кримінального процесуального права України. При цьому найбільш прийнятним підходом до з'ясування його змісту слід вважати висвітлення таких складників як: дефініція; ознаки; функціональний прояв.

Так, щодо поняття «обвинувачення», то ґрунтуючись на аналізі існуючих доктринальних підходів до розуміння цієї категорії (обвинувальна теза, кримінальний позов, предмет (зміст) обвинувачення особи, кримінальне переслідування, діяльність обвинувача, реалізації відповідальності особи тощо), вважаємо можливим зауважити, що воно охоплює ряд окремих, відносно самостійних, але тісно пов'язаних між собою правових явищ. Аргументуємо тезу, відповідно до якої найбільш прийнятним для розуміння обвинувачення з урахуванням його матеріально-правової основи та процесуальної форми реалізації є комплексний двохаспектний підхід відповідно до якого: 1) обвинувачення у кримінально-правовому розумінні передбачає кваліфікацію кримінального правопорушення, яка є формальною ознакою віднесення провадження до числа публічного або приватного обвинувачення; 2) обвинувачення у кримінальному процесуальному контексті являє собою діяльність, у якій і знаходять прояв процесуальні відмінності між провадженнями публічного і приватного обвинувачення. Отже, якщо матеріально-правовий аспект відображує сутнісну основу цього поняття, то процесуальний аспект характеризує зовнішній, формальний його бік.

З приводу істотних ознак поняття «обвинувачення», то їх зміст розкривають найбільші вагомі риси інституту обвинувачення, які надають можливість відмежувати його від інших правових явищ. До їх числа, на погляд автора, варто віднести: зумовленість обвинувачення порушенням відповідного інтересу, персоніфікованість обвинувачення, здійснення обвинувачення лише уповноваженими суб'єктами, реалізація обвинувачення у відповідних процесуальних формах, вираження обвинувачення у визначених законом процесуальних актах поведінки та документах. Ці риси характеризують як матеріально-правовий, так і процесуального аспекту досліджуваного поняття.

Щодо функцій інституту обвинувачення, то автором висувається теза про поліфункціональний його характер, що обумовлено комплексною природою його правової сутності. Як результат автором обґрунтовується висновок відповідно до якого інститут обвинувачення виконує такі функції у кримінальному процесуальному праві: а) забезпечення передумов існування і розвитку кримінального судочинства; б) диференціації кримінальної процесуальної форми; в) визначення меж кримінального провадження. Ці функції забезпечують всебічну та повну реалізацію матеріально-правового та процесуальних аспектів поняття «обвинувачення».

Отже, підсумовуючи наведене у доповіді слід зазначити наступне.

По-перше, найбільш виправданим, з позиції з'ясування особливостей поняття «обвинувачення» є комплексний підхід до сприйняття: по-перше, обвинувачення у кримінально-правовому розумінні передбачає кваліфікацію кримінального правопорушення, що є формальною ознакою віднесення провадження до числа публічного або приватного обвинувачення; по-друге, обвинувачення у процесуальному контексті являє собою діяльність відповідних суб'єктів по доведенню вини особи у визначеній кримінальним процесуальним законом формі, у якій і знаходять прояв процесуальні відмінності проваджень публічного та приватного обвинувачення.

По-друге, наведення системи ознак правової природи інституту обвинувачення дає можливість скласти загальне уявлення про даний кримінальний процесуальний феномен та запропонувати деякі погляди щодо удосконалення розуміння його юридичної сутності.

По-третє, роль, яку виконує обвинувачення у кримінальному процесуальному праві, характеризує це явище як чинник подальшого розвитку та удосконалення як правової форми, так і власне процедури кримінального провадження, в межах яких власне і реалізується обвинувачення.

Перспективою подальшого дослідження питання «обвинувачення» слід вважати подальший змістовний розгляд видових проявів цього явища (публічного, приватного, заочного (*in absentia*) у тому числі в контексті їх реалізації з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.